

OVČÍ VLNA,

její zpracování a údržba

Ovčí vlna je úžasný materiál, který maximálně vyhovuje permakulturním hlediskům, pokud jsou ovce chovány přirozeným způsobem. Ovce by srst stejně měnily při přechodu ze zimního na letní období a naopak. Je tedy v podstatě odpadním materiálem. Jen se ostříhá o něco dříve, než by vypadala. Stříhá se zpravidla dvakrát ročně. Lze ale využívat také srst jiných zvířat, třeba králíků, zejména angorských. Luxusní jemné látky v minulosti vznikaly i z lidských vlasů.

Přírodní odstíny vlny

Základní vlastnosti vlny

Pokud jsou ovce chovány ve vhodných podmínkách, nemusí se ostříhaná vlna před zpracováním ani moc čistit. Při správném zpracování je ovčí vlna jemná a měkká, nekouše (jemnost a měkkost vlněného materiálu ale také záleží na plemeni, od kterého vlnu získáme). K tomu, aby vlna nekousala, pomáhá lanolin, což je tuk přirozeně ve vlně přítomný. Pokud se vlna chemicky čistí, odstraňuje se lanolin a vlastnosti vlny se zhoršují. Vlněné rouno (tedy to, co se z ovce ostříhá – v ideálním případě rouno po ostříhání zůstává pohromadě) stačí opakovaně vymáchat v čisté vodě, případně přidat trochu sody. Případný pocit kousání šetrně zpracované vlny většinou zcela vymizí, jakmile se vyrovná teplota vlny teplotě těla. Pro velmi citlivé jedince lze úspěšně využít směsi vlny a hedvábí. Vlna má antibakteriální a termoregulační účinky, je schopná absorbovat velké množství tekutiny, aniž by na omak působila vlhce. Nemusí se často prát, stačí jen dobře provětrat, a to i když je nasáklá močí.

Přírodní vlna bývá světlá, zabarvená do žluta, nebo tmavá, šedá či hnědá. Světlá vlna je nejžádanější, protože se dá dál libovolně obarvit, tmavé odstíny mají zase tu výhodu, že se barvit nemusejí a jsou stálobarevné.

Přirozeně zbarvenou vlnu známe, vedle je vlna barvená kurkumou, odpadem z bezinkové šťávy a v cibulových slupkách.

Zpracování vlny a vlněné přize

Po vyčištění se vlna vyčesává, například bubnovou česačkou nebo kartáči. Česance lze použít přímo na pletení nebo tkaní, nebo lze z česanců předem vytvářet pomocí vřetánka, kolovrátku či strojově přízi – ta se většinou skládá z více vláken (dvou nebo tří), aby byla pevnější a nekroutila se. Upředenou vlnu můžeme dále zpracovávat tkaním, pletením, háčkováním nebo třeba použít na výšivku.

Pokud se chceme naučit předem nebo tkaní či zakoupit příslušné vybavení a materiály včetně vlny, lze využít široké nabídky firmy Dalin Praha (www.dalin-praha.cz). Stoprocentní ručně i strojově spředenou ovčí vlnu lze získat také v chráněné dílně Ignis (www.ignis.cz) – v nabídce na webu ji sice nemají uvedenou, ale v kamenném krámku ji koupit můžete a lze objednat i k zaslání. Prodávají nebarvenou ovčí vlnu ve světlém i šedém a hnědém odstínu. Českou přírodní barvenou vlnu nabízeli také například na www.amwa.cz, momentálně ji v nabídce nemají. Šumavskou ovčí vlnu lze koupit na www.vlnacky.webnode.cz. Spředenou ovčí vlnu z vlastních ovčí nabízí také biofarma Košík (www.farmakosik.cz).

Vlněné česance jsou také výbornou surovinou na plnění látkových hraček pro děti. Další možností zpracování česanců je plstění – mokré nebo suché. Mokré plstění se provádí odedávna, dříve lidé plstili například pomocí moči, dnes se většinou používá mýdlo s vodou. Tímto způsobem lze vytvářet deky, spací podložky, které výborně chrání matraci před promočením (využívá se také při tzv. bezplenkové metodě péče o miminka), vložky například do šálu na nošení miminek, ale

také třeba rukavice, bačkory, vesty, míčky. Klasikou jsou plstěné klobouky.

Suché plstění neboli plstění jehlou využívá speciální nástroj, plstící jehlu s malými zoubky, k tomu, aby se jednotlivé vlněné vlasy zapracovaly do sebe. Takto se vytváří různé obrázky, ale i prostorové objekty jako třeba hračky. Obě plstící techniky se dají i kombinovat. Návody na plstění jehlou lze najít v knize Jany Šílarové *Práce s ovčím rounem* nebo se můžete objednat na kurz v chráněné dílně Ignis (www.ignis.cz). Vlněné rouno se také zpracovává na přikrývky a polštáře vhodné pro alergiky. Kromě toho se ovčí vlna využívá například jako izolační stavební materiál.

Barvení vlny

Ovčí vlna se velmi snadno barví přírodními barvivy, je možné ji dobře nabarvit i bez použití takzvaných moidel. Velmi vhodné pro barvení vlny jsou například cibulové slupky (žlutohnědá až červenohnědá), ořechové listy (šedohnědá až hnědá) nebo kurkuma (jasně žlutá). K barvení použijte volnější přádena nebo vlněné česance, aby barva mohla rovnoměrně prostoupit celým vláknem. Z rostliny lze připravit vývar, který přecedíme a poté použijeme na barvení, nebo lze vlnu přidat rovnou k bylinám. Vždy se však musí vlna dát do studené tekutiny a postupně zvolna zahřívát, aby nezpění. Potom se nechá asi čtvrt hodiny povařit (doba varu určuje intenzitu barvy) a zase pozvolna vychladnout. Přádena se vyjmou, vymáčkají v octové vodě pro ustálení barvy, pak ještě několikrát v čisté vodě a nechají volně rozložená a dobře větraná uschnout – třeba na sušáku nebo nějaké mřížce. Pokud se použije k barvení přecezený vývar, je to zdoluhavější postup, protože se dvakrát vaří, pokud se vlna barví rovnou v bylinách, je třeba potom ji zase zbavit rostlinných zbytků. Výhody obou metod spojte, pokud dáte bylinky do plátěného pytlíku.

Podrobný návod na barvení rostlinami i výběr rostlin lze najít například v knížce od Věry Bidlové *Barvení pomocí rostlin*, nebo v příručce *Barvy z rostlin* autorů Lubomíra Tichého a Ivy Tiché. ➡

➔ Praní vlněných výrobků

Vlna snese velmi vysokou teplotu, ale je přitom nutné pomalé a postupné zahřívání i ochlazování, jinak dojde velmi snadno ke sražení a zplstnatění. Z tohoto důvodu lze práť v pračce pouze speciálním programem na vlnu. Mně se osvědčilo práť vlněné věci v pračce bez ohřevu, mám pocit, že se tak lépe zbaví nečistot. I při ručním praní je dobré použít vlažnou vodu, pokud možno stále stejné teploty. Používáme prací prášek určený pro vlnu, nejlépe s lanolinem (například šampon na vlnu od Imse Vimse – lze koupit např. na www.latkovepleny.cz), nebo také šampon na vlasy. Pak několikrát vymácháme a vyždímáme (i ve ždímačce – vlně neškodí). Čas od času vlně prospěje lanolinová kúra, tj. napuštění v lázni s lanolinem.

Vlněné látky a oblečení

Strojově tkané i pletené vlněné látky a z nich oblečení zejména pro děti lze sehnat na www.sijemdetem.cz, vlněné oblečení také na www.vlneneoblecky.cz. Vlněné oblečení se díky termoregulačním vlastnostem vlny v létě nepřehřívá, ale chladí, v zimě hřeje. To se týká tenkých textilií, jako je spodní prádlo a různá trika, neplatí to pro silné vlněné svetry. Pletení a háčkování z vlny je tak známé, že se o něm není třeba rozepisovat, návody k těmto technikám jsou běžně dostupné ve velkém množství.

Vlnáčky

Všechny naše děti nosily bavlněné plenky. Přes ně je ale třeba dávat ještě svrchní kalhotky, které brání promočení oblečení. Na první děti jsem kupovala v té době jedinou mně známou možnost – plastové plenkové kalhotky, které se poměrně brzo roztrhaly. Neměla jsem z toho moc dobrý pocit. O to větší byla potom moje radost, když jsem na www.latkovepleny.cz objevila svrchní kalhotky vlněné, tzv. vlnáčky od firmy Popolini. Jsou sice poměrně dražší investicí, ale myslím, že se vyplatí. Jedná se o velmi tenký vlněný úplet v několika vrstvách a zplstěný. Zapínají se na patentky, které považuji za mnohem lepší řešení než dnes často používané suché zipy (pokud jsem je na některých kalhotkách nebo plenkách měla,

Moli a jak na ně

Velkým nebezpečím pro vlnu a výrobky z ní mohou být šatní moli. Z tohoto důvodu není dobré nechat vlněné věci dlouho bez povšimnutí ležet – je třeba čas od času je provětrat. Odpudivě účinky by měla mít levandule. Pokud už se stane, že jsou výrobek či vlna moly napadené, je třeba je zabalit do igelitky a dát na nějaký čas do mrazáku, po rozmražení vyprat. Funguje to.

Ráda pletu svým dětem velmi oblíbené prstové loutky; jsou skladné a rychle hotové a mají nepřeberné množství variant.

vždy se brzo zanesly a také se svými ostrými hranami zadíraly do bříška miminka). Vlnáčky jsou opravdu velmi dobře vyrobené a udrží velký objem vlhkosti. Přestože je třeba pod nimi plena zcela nasáklá, zůstávají svrchu relativně dost suché. Přitom jsou ale prodyšné a pokožka miminka pod nimi může dýchat. Velmi mě fascinovalo, co "obyčejná" ovčí vlna dokáže. Při velmi intenzivním používání mi vydržely minimálně půl roku ve stoprocentní kondici, potom bylo třeba přistoupit sem tam k nějakému vyspravení (osvědčila se mi na to technika plstění jehlou) a ošetření lanolinovou kúrou. Vlnáčky je ale možné také uplést a následně zplstít doma. Návody na pletení je možno nalézt zde: www.latkovepleny.cz/usiite-si-plenky. Vlnáčky lze plést z běžné spředené pletací vlny, ale třeba taky jen z vlněných česanců. U pletací vlny je třeba mít na zřeteli to, že některá prodávaná pletací vlna je ošetřena tzv. superwash metodou, která zabraňuje zplstnatění vlny při praní. Ale i nezplstěné vlněné kalhotky jsou použitelné. Případně lze koupit již upletené vlnáčky třeba zde: www.vlnacky.webnode.cz nebo www.sijemdetem.cz. Zde nově nabízejí také merino bio vlněný úplet speciálně na ušití vlnáčků (www.sijemdetem.cz/produkt/merino-plenkavlna-bio).

Vložky do podprsenky V kombinaci ovčí vlna a hedvábí se vyrábí také vložky do podprsenky pro období kojení. Hedvábí jako velmi jemný materiál je na straně prsu, na straně oblečení je vlněná vrstva, která zabraňuje prosáknutí mléka na oblečení. Tyto vložky jsou zároveň prodyšné a velmi dobře fungují.

Hračky z ovčí vlny

Jak již bylo zmíněno, vlněné česance lze také používat na plnění textilních hraček pro děti. Takové hračky jsou měkké, vypratečné, bezpečné a kompostovatelné. Děti je na rozdíl od plastových hraček, kde hrozí uvolňování nebezpečných látek, například ftalátů, mohou libovolně ocumlávat. Pokud je vyrobíme s láskou sami, dosta-

nou ještě další rozměr. Na výrobu látkových hraček lze nalézt velké množství návodů nebo využít vlastní fantazii. Samozřejmě je vhodné vlněnou výplň kombinovat s biobavlněným, konopným, vlněným či jiným přírodním materiálem na výrobu samotné hračky. Pokud dovnitř do vlny zabalíme rolničku, vznikne výborné chrástítko. Můžeme přibalit také nějakou bylinku a máme hračku voňavou, přispívající třeba k dobrému usínání (navíc například levandule odpuzuje moly). Zcela samostatnou kapitolou jsou šité panenky. Velké množství výborně zpracovaných návodů na nejrůznější panenky, ale i materiálů včetně česanců, případně hotové balíčky na jednotlivé panenky nebo již ušité panenky, nabízí prostřednictvím chráněné dílny Ignis (www.ignis.cz) paní Hanka Ženíšková. Vede zde také kurzy. Speciálním typem panenek jsou různé loutky – maňásci, prstové loutky, kornoutové loutky atd., zde je nepřeberná spousta možností, jak různé techniky zkombinovat. A v neposlední řadě lze nádherné hračky vytvořit již vzpomínanou technikou plstění jehlou. I tomu se lze naučit v Ignisu na kurzu nebo podle knížky Jany Šilarové *Práce s ovčím roumem*.

Petra Severová

FOTO – autorka

Převzato z čtvrtletníku Klíčová dírka, váš klíč do světa permakultury, č. 36, 4/2012

O AUTORCE

Petra Severová – vystudovala informatiku na MFF UK, ale záhy porodila své první dítě a od té doby se věnuje především rodině. S mužem má pět dětí od 4 do 15 let, na prvním stupni jsou v domácí škole. Oblastí jejího zájmu je přirozené plánování rodičovství, těhotenství, přirozený porod, bonding, kojení, šátkování, bezplenková komunikační metoda, hračky z přírodních materiálů, očkování, domácí škola, biozahrada (s velkými výkyvy v intenzitě práce) a zdravé vaření. Její vášní jsou ruční práce. Je členkou HAM, ROZALIO, ADV, PRO-BIO ligy, LPP, v současné době aktivně působí jako členka výboru Hnutí za aktivní mateřství.

DOPORUČENÁ LITERATURA

* Šít panenky – z čeho a jak? – Hana Ženíšková, lze koupit v Ignisu * Oblečky na panenky – návody a střihy – Hana Ženíšková, Renata Bílková – Ignis * Práce s ovčím roumem – plstění pomocí jehly – Jana Šilarová (Ignis, 2005) * Tvůrčíme z ovčí vlny – plstění jehlou – Jana Šilarová (Grada, 2008) * Barvy z rostlin – Lubomír Tichý, Ivona Tichá (Rezekvítek Brno, 2005) * Barvení pomocí rostlin – Věra Bidlová (Rosa, 2004) * Výšivka vlnou od A do Z (Ikar, 2005) * Šikovné ruce aneb malá škola textilních technik – Alena Vondrušková, Ludmila Kaprasová (Mladá fronta, 1989) * Tkaní – Eva Wolfová, Zuzana Arsenjevová (CP Books, 2005) * Vesele loutky – Marion Dawidowski (Knižní klub/Ikar, 1998) * Jak udělat hračku – Pamela Peakeová (Knižní klub, 1993) * Jednoduché loutky – Kamila Skopová, Alena Vondrušková (GRADA, 2004) * Seriál o přírodním barvení látek vyšel také v Bio č. 3, 4, 5/2004.

Permakulturní časopis Klíčová dírka si lze předplatit na webu www.permakulturacs.cz